

EL NAIXEMENT D'UN BARRI

El polígon Gornal fou construït per iniciativa pública (Ministeri de l'Habitatge, Institut Nacional d'Urbanisme) durant la primera meitat dels anys 70 i completat la dècada següent, però el seu origen és més llunyà. Si bé la major part de la gent pensa que va nèixer responent a la necessitat de proporcionar habitatges als afectats per les inundacions del 1962, Manuel Ribas Piera ("Planificación y crecimiento de Barcelona desde 1939 a 1958", CAU, núm. 22, 1973) afirma que el plantejament inicial fou fet el 1959 per la Gerencia de Urbanismo, creada feia poc, és a dir, en l'època en què es projectaren molts dels polígons que haurien de definir la vida i la fesomia de Barcelona i la seva rodalia al llarg dels anys 60. La creació del polígon es vinculà també al "Plan de erradicación del barraquismo y fincas ruinosas", que pretenia proporcionar habitatges socials a baix cost a les famílies que havien d'ésser desnonades.

El novembre de 1963 s'aprovà el projecte d'urbanització, i l'any següent s'establiren els límits del futur polígon, el projecte d'expropiació i l'expedient de preu just. El 1965 es donava el vist-i-plau al "Plan parcial de ordenación del polígono Gornal", que seria reformat el maig de 1968 i de nou variat uns anys més tard. Les obres s'adjudicaren a la Constructora Internacional SA el maig de 1972 i s'iniciaren el juliol del mateix any. El projecte preveia la construcció d'un total de 4.244 habitatges (dels quals sols se n'han edificat 2.252, 1.796 durant la primera fase i 456 en la segona) en una superfície de 43,5 ha i amb un pressupost de 1.057.075.913 ptes. (més el pressupost adicional de cimentació).

L'espai destinat a construir el polígon era una zona de camps conreats, coberta abans d'aiguamolls que donaren nom al camí que hi passava: la carretera dels Joncs. Segons els records d'un hospitalenc que havia treballat de pagès a la seva joventut, existien dues o tres cases importants: la de Magí del Pebre, cal Matxacot i el Dragamines. Allà on s'acaba la carretera del Mig i on comença la de can Tries, hi havia també una casa de pagès anomenada cal Paperines, i després venia el Canyet, on es feien greixos amb les restes de les bèsties mortes ("quan bullien les calderes, s'empastifava tot l'aire"). Als camps es conreaven mongetes, carxofes,

tomàquets, enciams, cols... Els pagesos tenien, a més, un hort propi i criaven alguns animals (gallines, porcs...).

Completava el paisatge de la zona la presència d'una sèrie de carrers petits, sorgits en part cap als anys trenta, amb cases baixes i alguns hortets, que havien de desaparèixer (totalment o en part) amb la construcció del nou barri: en el sector d'Amadeu Torner, els carrers d'Herrero, el Parthenón, el Canyet, A. Torner i Menéndez Pidal; en el sector del passatge Tries, els d'Amàlia Tries, Santa Emília, el Diví, l'Aprestadora i Parera; també els de Finestrelles, Campoamor i Tito Livio (segons la relació de les quotes d'expropiats i la "Relación de viviendas no autorizadas afectadas por el polígono Gornal, correspondiente a marzo de 1973").

Si bé tots els habitants de la zona patiren el trasbals que provocà l'edificació del futur polígon, els veïns del carrer de Campoamor foren els protagonistes de la lluita més coneguda i més llarga contra les condicions d'expropiació que l'Administració els imposà. Els veïns, arrendataris i propietaris, confiaren la defensa dels seus interessos al director del Centro médico-social de Campoamor i es negaren a percebre les quantitats establertes com a preu just, que van quedar segons la "Ley de expropiación forzosa", consignades a la "Caja General de Depósitos de la delegación de Hacienda de Barcelona".

Durant força temps l'afer restà en una situació "d'impasse" mentre els canals legals feien el seu curs. En una instància del juliol de 1966 enviada al cap de l'Estat i signada pels veïns s'explicava que:

"Habiendo efectuado súplicas angustiosas a todas las autoridades y cursado los correspondientes recursos, a todos los cuales ni siquiera se les ha atendido siendo denegados de forma sistemática, al extremo de que con ayudas a modo de beneficencia, ya que la mayoría de los firmantes son personas modestas y sin posibilidades, han tenido que acudir al Tribunal del Contencioso Administrativo del cual se espera resolución, (...) se han recibido cartas del Ministerio de la Vivienda en que se ordena el desalojo inmediato de todos los vecinos e industrias ubicadas en el sector quedando todos ellos sin ninguna clase de defensa completamente abandonados y sin hogar."

El desnonament no es produí ni en aquelles dates ni més tard, quan es publicava un requeriment al Butlletí Oficial de la Província el 1971. Però amb

l'inici de les obres, la situació dels veïns empitjorà. D'una banda, els treballs de Gran Via, la integraven cinc camins que agrupaven, segons el cens d'habitatges no autoritzats de 1973, un total de 253 barraques (100 al carrer de l'Acequia, 90 al de la Vaqueria, 18 al de Rodamientos, 17 al Principal i 28 al de les Escuelas), i una població d'unes 1.500 persones. Els primers inquilins de la zona s'hi havien instal·lat a partir de 1940, i el 1965 existien 335 barraques. Tot i que la majoria dels antics veïns recorden el barri i la solidaritat de la gent amb afecte, les condicions de vida eren força dolentes: no hi havia aigua corrent, les cases eren molt petites (entre 15 i 45 m²) i humides i les pluges inundaven sense remei els habitatges.

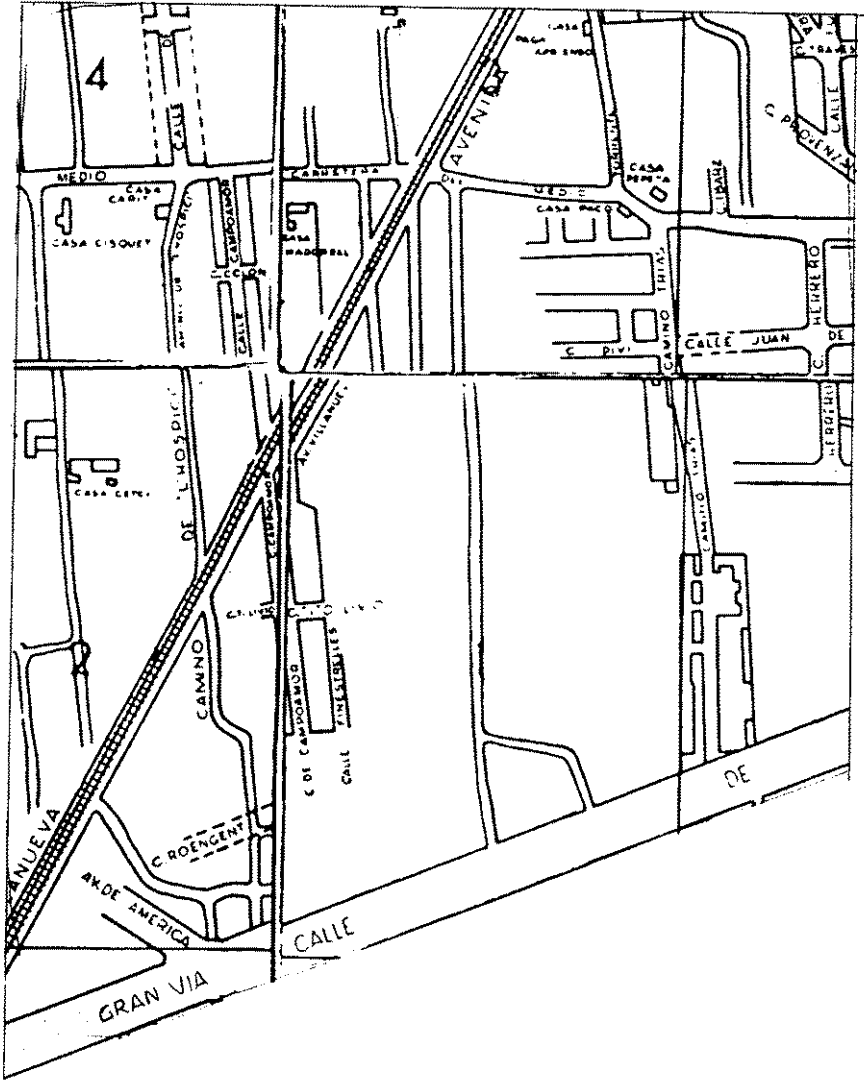
Veient la construcció del polígon a menys d'un quilòmetre de casa seva, els habitants de La Bomba sol·licitaren els fossin adjudicats alguns dels nous pisos. Les negociacions foren llargues i els veïns exerciren tota mena de mesures de pressió: talls de la Gran Via, enderroc de la tanca que amagava el barri als ulls de la gent, entrevistes amb l'alcalde, el bisbe i el governador civil... Finalment, el març de 1976 se sortejaren els 252 habitatges que se'ls van adjudicar (Diario de Barcelona, 26-3-1976), però el setembre del mateix any els veïns es manifestaven tallant l'autovia en protesta pel retard en el lliurament de les claus i temerosos dels efectes que les pluges de la tardor ocasionarien a les seves ja malmeses barraques (El Correo Catalán, 28-9-1976; Mundo Diario, 28-9-1976). Un mes després, els tràmits s'acceleraven, i paral·lelament s'atorgaven, a través de les Mutualidades Laborales, una sèrie de préstecs al 4% que permeteren a algunes famílies salvar els problemes econòmics que els impedièn accedir als nous habitatges.

Però els 1.796 pisos (80 de dos dormitoris, 1.311 de tres i 405 de quatre) que constituïen aquesta primera fase del polígon no foren ocupats exclusivament pels dos col·lectius als quals hem fet referència; l'adjudicació dels habitatges es realitzà segons una sèrie de quotes establertes pel ministeri que dibuixaren la distribució següent:

- 496 Expropiats
- 600 Sindicat
- 100 Policia Armada
- 150 Ajuntament de l'Hospitalet (funcionaris,
personal docent, necessitats urgents)
- 250 Ministeri de l'Habitatge (necessitats urgents)
- 15 Govern Civil
- 10 Capitania General

- 10 Guardia Civil
- 10 Direcció Superior de Policia
- 4 Bisbat
- 10 Audiència
- 20 Ministeri d'Educació i Ciència (a proposta de l'Ajuntament de l'Hospitalet)
- 20 Ajuntament de Barcelona (per a famílies residents al Grupo Eduardo Aunós de la Zona Franca)
- 22 Inur
- 79 Emigrats (espanyols residents temporalment a l'estranger)

Les condicions de pagament eren iguals per a tothom i variaven sols en funció de la grandària de l'habitatge. El preu total dels pisos oscil.lava entre les 737.612 i les 518.864 ptes., amb una entrada d'entre 73.761 i 51.886 ptes. i una quota d'amortització en 25 anys d'entre 2.498 i 1.757 ptes.

Mapa 1:
 PLANOL DE LA ZONA SOBRE LA QUAL ES CONSTRUÏ EL POLÍGON GORNAL.
 Font: GUIA OFICIAL DE LA CIUDAD DE HOSPIALET. (1958)